

Kultuuriministri käskkirja „Toetusmeetme „Sotsiaalse kaasatuse toetamine“ programmikomponendi „Kultuuriline ja keeleline lõimumine“ tegevuste rakendamise tingimused“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Käskkirja eelnõu (edaspidi *eelnõu*) kehtestatakse Vabariigi Valitsuse 1. augusti 2024. aasta määruse nr 49 „Aastatel 2022–2029 Šveitsi-Eesti koostööprogrammi toetuse kasutamise tingimused ja kord“ (edaspidi *koostööprogrammi määrus*) § 6 lõike 4 alusel ja kooskõlas toetusmeetme rakendamise lepinguga, mis on sõlmitud sama määruse § 3 lõike 3 punkti 3 alusel toetusmeetme „Sotsiaalse kaasatuse toetamine“ (edaspidi *toetusmeede*) rakendamiseks.

Eelnõuga reguleeritakse tegevuste rakendamist toetusmeetme „Sotsiaalse kaasatuse toetamine“ programmikomponendi „Kultuuriline ja keeleline lõimumine“ (edaspidi *programmikomponent*) raames.

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kultuuriministeeriumi kultuurilise mitmekesisuse osakonna juhataja Keit Spiegel (keit.spiegel@kul.ee, 513 1223) ja sama osakonna nõunik Maria Aasma (maria.aasma@kul.ee, 628 2300). Juriidilise ekspertiisi on teinud õigus- ja haldusosakonna õigusnõunik Kadri Kilvet (kadri.kilvet@kul.ee, 628 2224). Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Luisa Tõlkebüroo eesti keele vanemtoimetaja Helen Noormägi (helen.noormagi@luisa.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõuga määratakse tegevuse elluviijad ja partner ning kirjeldatakse tegevust, selle tulemust, sihtrühma, eelarvet ja näitajaid. Samuti kehtestatakse eelnõuga tegevuse rakendamise ja kulude abikõlblikkuse periood, abikõlblikud ja abikõlbmatud kulud, toetuse maksmise, finantskorrektsioonide tegemise ja aruandluse kord ning sätestatakse elluviija ja partnerite kohustused ja muud tegevuse rakendamiseks vajalikud tingimused.

Eelnõus on 15 punkti ja kolm lisa:

1. punkt „Reguleerimis- ja kohaldamisala“;
2. punkt „Terminid“;
3. punkt „Programmikomponendi tegevus ja selle rakendamise periood ning tegevuse elluviija, partner ja sihtrühm“;
4. punkt „Seireks ja hindamiseks kasutatavad näitajad“;
5. punkt „Kulude abikõlblikkuse periood“;
6. punkt „Programmikomponendi tegevuse eelarve“;
7. punkt „Kulude abikõlblikkus“;
8. punkt „Toetuse maksmise tingimused ja kord“;
9. punkt „Elluviija kohustused“;
10. punkt „Partneri kohustused“;
11. punkt „Toetuse kasutamisega seotud aruannete esitamise kord“;
12. punkt „Käskkirja muutmine“;
13. punkt „Finantskorrektsioon“;
14. punkt „Vaidluste lahendamine“;
15. punkt „Rakendussätted“.

Taust ja vajadus

Eestis elab palju eri keele- ja kultuuritaustaga inimesi ning tulevikutrende arvestades muutub Eesti veelgi mitmekesisemaks. Seega on innovatsiooni ja arengu toetamine lõimumisvaldkonnas mõõdapääsmatu.

Lõimumisvaldkond on dünaamiline ja areneb pidevalt, eriti arvestades Eesti geopoliitilist asukohta ning maailmas toimuvat. Suureneva sisserände ning Eesti ühiskonna mitmekesisustumisega kaasnevad raskused, mis on peamiselt seotud eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste kohanemisega, sealhulgas Eesti ühiskonna- ja kultuurielus osalemisega ning ühiskonna üldise sidususega.

Rahvastikuregistri andmetel on viimastel aastatel välisriikidest saabunud inimestest kõige rohkem asunud elama Harju- ja Tartumaale, samal ajal on eri keele- ja kultuuritaustaga püsielanike osakaal kõige suurem endiselt Ida-Virumaal. Ka Eesti teistes piirkondades on elanikkond kujunemas üha mitmekesisemaks ja seda töö- või pererände pärast Eestisse elama asunud inimeste või Ukraina sõjapõgenike tõttu. Tähelepanu tuleb pöörata sotsiaalse ühtekuuluvuse suurendamisele ning keelepõhise ja ruumilisest eraldatusest tingitud ebavõrdsuse vähendamisele. Seetõttu on lõimumises, sealhulgas kohanemises üha olulisem kasutada uuenduslikke digilahendusi, tagamaks kvaliteetsete teenuste kättesaadavust, et sihtrühmal oleks võimalik Eesti eluga kiiremini kohaneda.

Tähtsal kohal peab olema sotsiaalsete sidemete teke, mis toetab omakorda sotsiaalset aktiivsust. Lõimumise üks põhilisi takistusi Eestis on eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste vähesed või puuduvad sidemed ja kontaktid kohalikega. Lõimumismonitooringu andmetel puutuvad eri rahvused Eestis omavahel kõige sagedamini kokku tööl või koolis. Muudes valdkondades puutub teise emakeelega inimestega kokku vaid üle poole Eesti elanikest. Vaba aja tegevuste kontekstis suhtleb veerand (24%) eestlastest ja 44% muust rahvusest inimestest teise emakeelega inimestega.¹ Sarnaselt varasemate aastatega näitas uuring, et muust rahvusest elanikud on ühiskondlikult vähem aktiivsed, seda nii vabatahtlikus tegevuses kui ka kodanikuühenduste tegevuses osalemisel. Kuna lõimumine on kahepoolne protsess, on oluline kaasata eestlasi eri keele- ja kultuuritaustaga inimestega ühistegevustesse. Teadlikkuse suurendamine ja omavaheliste kontaktide soodustamine aitavad ületada tõkkeid ning luua uusi võimalusi eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste ühiskondlikus elus osalemiseks. Ühistegevused aitavad peale omavaheliste kontaktide tugevdamise tutvustada ka Eesti kultuuri- ja komberuumi, traditsioone ja väärtuseid.

Lõimumise, sealhulgas kohanemisprotsessi edukus sõltub paljuski keeleoskusest. Keeleõpe on kõige tähtsam, sest see avab ligipääsu tööturule, haridusele ja sotsiaalsetele suhetele, võimaldades osaleda aktiivselt ühiskonnaelus. Samas on oluline, et keeleõppega kaasneks individuaalne ja vajaduspõhine nõustamine, mis toetab eri keele- ja kultuuritaustaga inimesi nende isiklike eesmärkide saavutamisel ning toimetulekuprobleemide lahendamisel. Seoses eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste arvu ja sellest tingituna nõustamismahu kiire kasvuga on tähtis tagada nõustamisteenuse piisav kättesaadavus.

Meediapädevus on ühiskonnas üha olulisem oskus, seda eriti eri emakeele ja kultuuritaustaga inimeste seas, kuna see toetab teadlikku ja kvaliteetset infotarbimist, mis suurendab teadlikkust ühiskonnas toimuvast. Võime eristada usaldusväärset teavet valeinfoist aitab

¹ Eesti ühiskonna lõimumismonitooring (<https://www.kul.ee/EIM2023>, lk 7).

kaasa lõimumisele, sealhulgas kohanemisele, ennetades võimalikke väärarusaamu ning kultuuriliste ja keeleliste erinevuste põhjal tekkivaid pingeid. Meediapädevus annab inimestele tööriistad, et mõista ja hinnata nii kohalikke kui ka globaalseid meediaväljaandeid ning olla teadlik sotsiaalmeedia ja digiplatvormide mõju ulatusest. See aitab luua sildu eri kogukondade vahel, suurendades üksteisemõistmist ja usaldust.

Sidusa Eesti arengukavas 2021–2030 on eesmärgiks seatud sidus ja kaasav ühiskond, kus „Eesti inimesed on koostöömeelsed, jagavad ühist Eesti kultuuriruumi, väärtustavad Eesti riiki ja tunnevad ühtekuuluvust, sõltumata emakeelest, kultuuritaustast või elukohast“.² Ühiskonna sidususe suurenemine riigi põhirahvastikust erineva keele- ja kultuuritaustaga inimeste ühiskonnaellu parema sulandumise kaudu on muutunud üha olulisemaks riigi stabiilsuse ja sisejulgeoleku, aga ka majanduse kasvupotentsiaali ja ühiskonna laiemade heaolu tagamisel.³

Eesmärk

Eelnõu eesmärk on parandada eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste võimalusi Eesti ühiskonnas aktiivsemalt osaleda, keskendudes lõimumise, sealhulgas kohanemise valdkonnas digipöörde toetamisele, vabatahtlike kaasamisele, nõustamisteenuse, sealhulgas keeleõppe nõustamisteenuse kättesaadavaks muutmisele. Samuti tutvustatakse eri keele- ja kultuuritaustaga inimestele Eesti kultuuri- ja komberuumi ning luuakse toetav meediapädevuse suurendamise programm. Need sammud loovad tervikliku ja strateegilise aluse eri kultuuride ja keeltega inimeste kaasamiseks, aidates tugevdada sotsiaalset ja kultuurilist ühtekuuluvust Eestis.

Eesmärgi saavutamiseks viiakse elluvijate Kultuuriministeeriumi ja Integratsiooni Sihtasutuse (edaspidi *INSA*) koordineerimisel koostöös partneri Eesti Rahvusraamatukoguga (edaspidi *RaRa*) ellu järgmisi programmikomponendi tegevusi:

- digimuutuste ettevalmistamine lõimumisvaldkonnas, mille käigus muu hulgas analüüsitakse olemasolevaid platvorme ja süsteeme ning töötatakse välja uusi digitööriistu valdkonna arendamiseks. Programmikomponendi tegevuse elluvijana on INSA;
- vabatahtlike kaasamine lõimumistegevustesse, mille raames luuakse muu hulgas vabatahtlike kaasamise ja toetamise programm, mis aitab toetada keele- ja kultuuriõppes osalejaid. Programmikomponendi tegevuse elluvijana on INSA;
- nõustamisteenuste (sealhulgas iseseisva keeleõppe nõustamisteenus ja kogemusnõustamine) pakkumine, mis muu hulgas toetab nõustajate pädevuse suurenemist ja parandab nõustamisteenuse kättesaadavust. Programmikomponendi tegevuse elluvijana on INSA;
- Eesti kultuuri- ja komberuumi tutvustavate tegevuste pakkumine, et toetada eesti keele harjutamist, suurendada sotsiaalset kaasatust ning aidata mõista eesti kultuuri, tavasid ja väärtusi. Programmikomponendi tegevuse elluvijana on INSA;
- meediapädevuse koolituste pakkumine eri keele- ja kultuuritaustaga inimestele. Programmikomponendi tegevuse elluvijana on Kultuuriministeerium, partner on RaRa.

² Sidusa Eesti arengukava 2021–2030 (<https://kul.ee/siduseesti2030>).

³ Lõimumisprogramm 2023–2026 (<https://www.kul.ee/siduseesti2030>).

Seosed teiste meetmetega

Perioodil 2023–2029 toetatakse lõimumise, sealhulgas kohanemise tegevusi nii Euroopa Sotsiaalfond+ (edaspidi *ESF*+) kui ka Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi (edaspidi *AMIF*) meetmetest. *ESF*+ tegevused keskenduvad peamiselt eri keele- ja kultuuritaustaga inimestele (vähelõimunud Eesti kodanikud, määratlemata või muu riigi kodakondsusega isikud), tagasipöördujatele ning uussisserändajatele. Tegevused seisnevad kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ pakkumises, aga ka avalikkuse teavitamises erinevatel rände- ja lõimumis-, sealhulgas kohanemisteemadel. Tegevused toetavad ka kohalikke omavalitsusi lõimumis-, sealhulgas kohanemisteenuste pakkumisel ning keskendub ka kogukondade võimestamisele.

*AMIF*i tegevused keskenduvad peamiselt kolmandate riikide kodanike, sealhulgas rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate esmasele vastuvõtule. Sihtrühmale pakutakse individuaalsete vajaduste alusel esmaseid tugiteenuseid ja -tegevusi.

Erinevused nimetatud *ESF*+ meetme ja *AMIF*i meetme vahel võrreldes Šveitsi-Eesti koostööprogrammi programmikomponendiga „Kultuuriline ja keeleline lõimumine“ tulenevad eelkõige tegevuste sisust ja ulatusest, aga ka sihtrühmast.

Eelnõu punktis 1 määratakse käskkirja reguleerimis- ja kohaldamisala.

Punktis 1.1 sätestatakse käskkirja kehtestamise alus. Käskkiri kehtestatakse koostööprogrammi määruse § 6 lõike 4 alusel, milles on sätestatud, et programmikomponendi operaator määrab programmikomponendi tegevuste rakendamise tingimused, vajaduse korral elluviijad ja partnerid käskkirjaga. Käskkirja kehtestamine on kooskõlas toetusmeetme rakendamise lepinguga.

Punktis 1.2 sätestatakse, millise programmikomponendi tegevuste rakendamist käskkiri reguleerib. Toetusmeede „Sotsiaalse kaasatuse toetamine“ koosneb neljast programmikomponendist. Iga programmikomponendi rakendamise eest vastutab konkreetne ministeerium (ehk programmikomponendi operaator): Kultuuriministeerium, Sotsiaalministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Siseministeerium. Eelnõuga reguleeritakse Kultuuriministeeriumi programmikomponendi „Kultuuriline ja keeleline lõimumine“ tegevuste rakendamist.

Punktis 1.3 nimetatakse toetuse andmise eesmärk ja **punktis 1.4** toetuse andmise tulemus. Toetuse eesmärk on parandada eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste võimalusi ühiskonnaelus osalemiseks, keskendudes digipöördele, vabatahtlike kaasamisele, nõustamisteenuste (sealhulgas keeleõppealane nõustamine) kättesaadavuse parandamisele ning Eesti kultuuriruumi tutvustamisele ja meediapädevuse suurendamisele. Selle tulemusena paraneb sihtrühmade lõimumine ja kohanemine: paraneb ligipääs nõustamisteenustele, suureneb meediapädevus ning laieneb teadlikkus Eesti kultuuriruumist. Digipöörde ja vabatahtlike kaasamise toel luuakse uuenduslikke ja kestlikke lahendusi lõimumise toetamiseks.

Punktis 1.5 on loetelu dokumentidest, millest tuleb tegevuste rakendamisel lähtuda.

Euroopa Liit (edaspidi *EL*) ja Šveitsi Liidunõukogu allkirjastasid 30. juunil 2022. aastal vastastikuse mõistmise memorandumid majanduslike ja sotsiaalsete erinevuste vähendamise

koostööprogrammi loomiseks. Koostööprogrammi raames on Euroopa Liiduga ühinenud riikidel võimalik kasutada Šveitsi toetust majandusliku ja sotsiaalse erinevuse vähendamiseks. Koostööprogrammi elluviimiseks sõlmis Šveits iga abisaava riigiga kahepoolse raamkokkuleppe. Eestiga sõlmiti raamkokkulepe⁴ 21. novembril 2022. aastal. Raamkokkuleppega määratakse kindlaks toetuse kasutamise kord ja tingimused liikmesriigis, toetuse kavandamise ja haldamise reeglid ja menetlus ning rahastatavad valdkonnad (toetusmeetmed). Raamkokkuleppe lahutamatu osa on ka regulatsioon, kus sätestatakse täpsemalt koostööprogrammi rakendamise tingimused.

Riigisisese õigusraamistiku loomiseks ja tingimuste sätestamiseks doonorriigi ees võetud kohustuste täitmiseks kehtestas Vabariigi Valitsus koostööprogrammi määruse⁵.

Toetusmeetme, sealhulgas programmikomponentide taust, vajadus, ülesehitus, elluviivad asutused, eesmärgid, tegevused, näitajad ja eelarve on põhjalikult kirjeldatud toetusmeetme taotluses, mis koostati koostöös Šveitsiga. Taotlus on doonorriigi ning riikliku koordineerimisüksuse vahel 31. mail 2024. aastal sõlmitud toetusmeetme lepingu⁶ lahutamatu osa, millest tuleb tegevuste rakendamisel lähtuda.

Riiklik koordineerimisüksus ja Kultuuriministeerium kui programmioperaator sõlmisid 19. novembril 2024. aastal toetusmeetme rakendamise lepingu, milles on sätestatud toetusmeetme tingimuste detailsem sisu, sealhulgas programmioperaatori õigused toetusmeetme muutmiseks.

Šveitsi toetus peab olema nähtav (eelnou punkt 9.3.16) ning Šveitsi toetuse logo kasutamisel ja teavitustegevuses tuleb lähtuda teavitus- ja teabekäsiraamatust⁷.

Punkt 1.6 tuleneb Šveitsi regulatsiooni artikli 11.2 punktidest 1 ja 2. Need regulatsiooni punktid panevad riiklikule koordineerimisüksusele, kelle ülesandeid täidab Riigi Tugiteenuste Keskus, kohustuse tegeleda regulatsioonis nimetatud rikkumistega (seksuaalne ärakasutamine, kuritarvitamine ja ahistamine) ning reguleerida rikkumistega seotud kohustused lepingutes ja käskkirjades. Kui riikliku koordineerimisüksuseni jõuab info selliste rikkumiste kohta, millega tegelemine ei kuulu tema pädevusse, siis saadab ta selle info edasi või teavitab rikkumisest teatajat, kuidas edasi toimida. Rikkumistest teatamiseks on loodud meiliaadress CHrikkumised@rtk.ee.

Punkt 1.7 tuleneb raamkokkuleppe artikli 3 punktist 5. Koolituste ja sündmuste korraldamisel lähtutakse võimalikult palju keskkonnahoidlikest põhimõtetest. Elluviijale on abiks „Keskkonnahoidlike sündmuste juhend“ (<https://ringmajandus.envir.ee/index.php/et/abimaterjalid/keskkonnahoidlike-sundmuste-korraldamine>). Tegevusteks vajalike teenuste ja toodete hankimisel kasutatakse võimaluse korral keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriume (tooterühmades, kus see on kohustuslik, kasutatakse neid igal juhul). Elluviijale on abiks Kliimaministeeriumi veebileht <https://kliimaministeerium.ee/keskkonnahoidlikud-riigihanked>.

⁴ Eesti Vabariigi valitsuse ja Šveitsi Liidunõukogu vahelise Euroopa Liidus majanduslike ja sotsiaalsete erinevuste vähendamiseks Euroopa Liidu valitud liikmesriikidele mõeldud Šveitsi teise toetuse rakendamise raamkokkulepe (RT II, 07.12.2022, 1; <https://www.riigiteataja.ee/akt/207122022001>).

⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/103082024001?leiaKehtiv#para6>.

⁶ <https://adr.rik.ee/kum/dokument/15579621>.

⁷ <https://rtk.ee/toetused-ja-taotlemine/toetusfondid-ja-programmid/sveitsi-est-koostoopprogramm#teavitus-ja-logod>.

Punktis 1.8 sätestatakse, et eelnõu raames antav toetus ei ole riigiabi.

Riigiabi reguleerivad ELi õigusaktid ja riigi tasandil konkurentsiseaduse 6. peatükk „Riigiabi“. ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 kohaselt on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikide vahelist kaubandust.

Toetatava tegevuse sihtrühm on füüsilised isikud ning sihtrühmale teenuse pakkujad leitakse riigihangete seaduses sätestatud korras läbipaistvalt, kontrollitavalt, proportsionaalselt ja mittediskrimineerival moel ning välditakse konkurentsi kahjustavat huvide konflikti. Kui tegevusega on seotud teenuste või kaupade ostmise, on käskkirja tegevuste elluviijad kohustatud lähtuma riigihangete seadusest, mille tulemusena kujuneb teenuse ja kauba hind turuhinnana, mis välistab teenuseosutajale või töövõtjale eelise andmise ja saamise. Seega ei ole tegemist riigiabiga ka pakkujate tasandil.

Seega ei ole käskkirja raames antav toetus riigiabi.

Punktides 1.9 ja 1.10 sätestatakse, et programmioperaatori ülesandeid täidab Kultuuriministeeriumi finantsosakond ja programmikomponendi operaatori ülesandeid täidab Kultuuriministeeriumi kultuurilise mitmekesisuse osakond. Koostööprogrammi määruse kohaselt täidab Kultuuriministeerium nii programmioperaatori kui ka programmikomponendi operaatori ülesandeid. Et tagada kohustuste lahusus, täidavad neid ülesandeid eri osakonnad. Kultuurilise mitmekesisuse osakond vastutab programmikomponendi operaatori rollis konkreetse programmikomponendi rakendamise eest ning finantsosakond programmioperaatori rollis vastutab terve toetusmeetme koordineerimise eest.

Ministeeriumi põhimääruse kohaselt on kultuurilise mitmekesisuse osakonna põhiülesanne tagada lõimumise valdkonna poliitika kujundamine ja koordineerida selle elluviimist ning toetada Eestis elavate vähemusrahvuste ja hõimurahvaste kultuurielu arengut ning väljaspool Eestit elavate rahvuskaaslaste tagasipöördumist ja kohanemist. Seega on osakonnal vajalik kogemus ja pädevus, et tagada programmikomponendi eesmärgi saavutamine.

Finantsosakonna põhiülesanne on eelarve- ja finantsjuhtimise korraldamine. Finantsosakonnal on laialdane kogemus ELi struktuurivahendite rakendusasutuse ülesannete täitmisel ning seega on finantsosakonnal vajalik pädevus ja kogemus toetusmeetme koordineerimiseks ja programmioperaatori ülesannete täitmiseks.

Eelnõu punktis 2 antakse sisu terminitele „eri keele- ja kultuuritaustaga inimene“ ja „uussisserändaja“.

Eelnõu punktis 3 sätestatakse programmikomponendi tegevused (sealhulgas alategevused), nende rakendamise periood, elluviijad, partner ja sihtrühm. Need tulenevad toetusmeetme lepingu lisast A „Toetusmeetme taotluse lõppversioon 22.05.2024, kaasa arvatud loogiline raamistik“.

Punktides 3.1.1, 3.2.1, 3.3.1 ja 3.4.1 sätestatakse, et asjaomase programmikomponendi tegevuste elluviija on INSA. INSA tegutseb Kultuuriministeeriumi haldusalas ja viib valdkondliku kompetentsikeskusena ellu lõimumist, sealhulgas kohanemist soodustavaid

tegevusi. INSA põhikirja kohaselt on sihtasutuse üks eesmärke rakendada tegevusi, mis toetavad eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste Eestis ja Eesti kultuuriruumis lõimumist, sealhulgas kohanemist.

Punktis 3.5.1 sätestatakse, et tegevuse „Meediapädevuse koolituste pakkumine“ elluviija on Kultuuriministeerium.

Punktis 3.5.1.1 sätestatakse, et asjaomase programmikomponendi elluviija ülesandeid täidab selles punktis Kultuuriministeeriumi kultuurilise mitmekesisuse osakond, mille ülesanne ministeeriumi põhimääruse kohaselt on luua tingimused Eestis elavate vähemusrühvaste ja hõimurühvaste kultuurielu arenguks ning nende lõimumiseks Eesti ühiskonda ning toetada väljaspool Eestit elavate rahvusaaslaste kultuurielu ja -tegevuse arendamist.

Punktis 3.5.2 sätestatakse, et programmikomponendi tegevuse „Meediapädevuse koolituste pakkumine“ partner on RaRa.

RaRa on avalik-õiguslik juriidiline isik, kes tegutseb Eesti Rahvusraamatukogu seaduse ja põhikirja ning teiste õigusaktide alusel kooskõlas raamatukogutööd reguleerivate rahvusvaheliste normide ja põhimõtetega.

Elluvijatel Kultuuriministeeriumil ja INSA-l ning tegevustesse kaasatud partneril RaRa-l on kvalifikatsioon ja kogemus ning õiguslikud, organisatsioonilised ja tehnilised eeldused, et rakendada tegevusi kavandatud viisil ning tagada tegevuste tulemuste kestlikkus.

Punktides 3.1.2, 3.2.2, 3.3.2, 3.4.2 ja 3.5.3 sätestatakse elluviija ja partneri alategevused. Need põhinevad toetusmeetme lepingu lisal A „Toetusmeetme taotluse lõppversioon 22.05.2024, kaasa arvatud loogiline raamistik“. Väikesed erinevused lisast A on tingitud soovist sõnastada alategevused paremini, selgemalt ja üheselt mõistetavamalt. Need erinevused ei ole vastuolus toetusmeetme väljundite ja tulemustega ega muuda tegevuste sisu.

Punktis 3.1.2 on kirjeldatud INSA tegevust, milleks on digimuutuste ettevalmistamine lõimumisvaldkonnas.

Selleks analüüsitakse, kuidas olemasolevad süsteemid ja platvormid omavahel ühilduvad ning kuidas need toetavad lõimumis-, sealhulgas kohanemistegevusi. Lisaks töötatakse välja digitööriistad, et parandada lõimumistegevuste kättesaadavust, toetades seeläbi ka sihtrühma keeleõpet.

Kaasava digipöörde toetamine võimaldab lõimumis- ja kohanemisteenustel jõuda suurema sihtrühmani. Digilahendused muudavad teenused kättesaadavamaks, mugavamaks ja tõhusamaks, aidates eri keele- ja kultuuritaustaga inimestel ühiskonnas kiiremini kohaneda (sealhulgas ligipääs haridusele, tööturule).

Punktis 3.2.2 on kirjeldatud INSA tegevust, milleks on vabatahtlike kaasamine lõimumistegevustesse.

Selleks kaardistatakse vabatahtlike kaasamise hetkeolukord lõimumisvaldkonna tegevustes.

Vabatahtlik on isik, kes tegutseb tasu saamata, panustades oma aega ja oskusi kogukonna, organisatsiooni või ühiskonna hüvanguks. Olemasolevad vabatahtlikud on vaja koondada, tuvastada nende ootused ja vajadused ning kaasata nad aktiivselt programmi arendustegevustesse. Seejärel töötatakse välja vabatahtlike, sealhulgas nende eestvedajate kaasamise ja toetamise programm lõimumistegevuste toetamiseks. Programm kujundab tervikliku süsteemi, mis muu hulgas hõlmab koolitusprogrammi(de) väljatöötamist ja koolituskeskkonna loomist, standardite, dokumentatsiooni ja kvaliteediraamistiku väljatöötamist ning värbamissüsteemi ja platvormide loomist kogemuste vahetamiseks. Programmi väljatöötamise käigus on oluline analüüsida, millised võiksid olla lõimumis- ja keeleõppe kogemusega inimeste ning piiratud võimalustega sotsiaalsete rühmade, nagu uussisserändajad ja põgenikud, võimalikud rollid vabatahtliku töö kontekstis. Samuti tuleb selgitada, mida kogemusnõustamine vabatahtliku tegevuse kontekstis täpselt hõlmab ning millised on selle eesmärgid ja väärtus. Programmis pööratakse vabatahtlike eestvedajatele eraldi tähelepanu, kuna nad kaasavad, motiveerivad, koordineerivad ja juhivad vabatahtlikke kogukondades, organisatsioonides või projektides ning neil on seetõttu tähtis roll tegevuste õnnestumisel. Jõulise ja teadliku eestvedamise kaudu tugevneb kogukondade võimekus, paraneb vabatahtlike kogemus, suureneb nende püsivus ning kasvab kogu algatuse mõju ja jätkusuutlikkus. Seetõttu on oluline, et eestvedajad saaksid vajalikud teadmised ja oskused, et oma rolli edukalt täita.

Töötatakse välja ja viiakse ellu koolitusprogramm(id), mis pakub/pakuvad vabatahtlikele ja nende eestvedajate põhiteadmisi ja -oskusi.

Tegevuste raames juhendatakse ja toetatakse ka organisatsioone, kes eri keele- ja kultuuritaustaga inimestega töötavad. See hõlmab näiteks võrgustike loomist, koostöövõimaluste edendamist, parimate tavade jagamist, mentorlust ja eksperdinõu jagamist. Samuti arendatakse ja toetatakse kogukonnakeskuste lõimumistegevuste korraldamise võimekust. Kogukonnakeskuse all mõeldakse avalikku või mittetulunduslikku ruumi, milles pakutakse kohalikele elanikele sotsiaalseid, hariduslikke, kultuurilisi ja vabaajategevusi. Selleks võib olla näiteks raamatukogu, muuseum, mittetulundusliku ühenduse hallatud ruum/keskus (külakeskus vms). Vabatahtlikud on ühiskonna sidususe suurendamisel väga tähtsad. Vabatahtlik tegevus pakub praktilist tuge, edendab kogukondlikku suhtlust ning loob võimalusi kultuuridevaheliseks suhtlemiseks, mis aitab lõimuda ja võimalikud tõkked ületada.

Punktis 3.3.2 on kirjeldatud INSA tegevust, milleks on nõustamisteenuste pakkumine.

Selleks arendatakse ja katsetatakse nõustamisteenuseid, sealhulgas iseseisva keeleõppe, kogemusnõustamise teenus kui ka laiemalt lõimumisvaldkonna nõustamisteenused, ning tagatakse nende piisav kättesaadavus. Nõustaja on spetsialist, kes nõustab eri keele- ja kultuuritaustaga inimesi, pakkudes teavet ja tuge lõimumise, sealhulgas kohanemise ning Eestis elamisega seotud küsimustes. Nõustaja aitab eri keele- ja kultuuritaustaga inimestel leida sobivaid lahendusi ja ressursse, toetades nende sotsiaalset ja kultuurilist lõimumist. Kogemusnõustamise puhul on tegemist uue teenusega, mille käigus lõimumis- ja keeleõppe kogemusega inimene toetab eri keele- ja kultuuritaustaga inimest uude kultuuriruumi lõimumisel ja kohanemisel. Iseseisva keeleõppe nõustamise teenus on nõustamisliik, kus iseseisva keeleõppe nõustaja suunab õppija iseseisva õppe materjalide juurde, annab keeleõppijale suuniseid, tagasisidet ja tuge õppeprotsessis, võimaldades samal ajal õppijal keeleoskust arendada omas tempos. Iseseisev keeleõpe on keeleõppemeetod, mis ühendab iseseisva keeleõppe vabaduse ja personaalse juhendamise toetuse. See võimaldab õppijal

arendada keeleoskust omas tempos, saades samal ajal suuniseid, tagasisidet ja tuge kogenud iseseisva keeleõppe nõustajalt.

Samuti suurendatakse tegevuse raames nõustamispädevust tööks sihtrühmaga (näiteks traumakogemusega ja erivajadustega inimeste nõustamine, nõustamisoskuste arendamine, virtuaalne nõustamine).

Kättesaadavad ja kvaliteetsed nõustamisteenused toetavad lõimumist, sealhulgas kohanemisprotsessi. Keeleõppe nõustamise laiendamine annab inimestele selgema arusaama keeleõppe võimalustest ning aitab leida sobivad lahendused, mis toetavad Eesti ühiskonnas toimetulekut ja aktiivset osalust.

Punktis 3.4.2 on kirjeldatud INSA tegevust, milleks on Eesti kultuuriruumi tutvustavad tegevused.

Selleks korraldatakse tegevusi (sealhulgas külastatakse kultuurisündmusi ja -asutusi), et tutvuda eesti kultuuri ja tavadega ning harjutada eesti keelt. Ühistegevuste kaudu edenevad ka sotsiaalsed sidemed ja valmisolek ühiskonnaelus osaleda.

Eesti kultuuri- ja komberuumi mõistmine ja sellega tutvumine soodustab üksteise traditsioonide ja väärtuste tundmist, mis loob aluse vastastikusele austusele ja sallivusele. Kultuuriline dialoog toetab ka emakeelsete kultuuriväärtuste hoidmist ja mõistmist eri rahvusrühmade vahel.

Punktis 3.5.3 on kirjeldatud RaRa tegevust, milleks on meediapädevuse koolituste pakkumine.

Selleks töötatakse välja meediapädevuse programm ning luuakse õppematerjalid, mis toetavad koolituste korraldamist. Esimeses etapis koolitatakse Eesti eri piirkondades kogukonnakeskuste, sealhulgas raamatukogude töötajaid digi-, meedia- ja infopädevuse teemadel. Eesmärgiks on pakkuda neile teadmisi ja tuge (sealhulgas õppematerjale), et nad omakorda korraldaksid vastavateemalisi koolitusi ja sündmusi oma kogukonnas, eelkõige eri keele- ja kultuuritaustaga inimestele. Erilise tähelepanu all on vanemaealised inimesed, kellel on vaja rohkem tuge meediakirjaoskuse ja digipädevuse arendamiseks, mis on tänapäeva ühiskonnas toimetulekuks kriitilise tähtsusega.

Meediapädevuse koolituse eesmärk on:

- eristada meediatarbimisel faktidel põhinevat infot valeinfost;
- anda näpunäiteid ja juhendeid, kuidas hoiduda pettuste ja manipulatsioonide küüsi sattumast;
- õpetada digivahendite kasutamist, et digimaailmas edukalt toime tulla.

Koolitusprogrammi ja läbiviijate toetamiseks luuakse meediapädevuse õppe- ja teabematerjale, nagu digi- ja meediapädevuse õpik koolitajatele (kogukonnakeskuste, sealhulgas raamatukogude töötajatele) ning mitmesuguseid teabematerjale sihtrühmale. Eestis tegelevad meediapädevuse edendamise riiklikul tasandil mitu riigi- ja avalik-õiguslikku asutust. Lisaks on Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Riigikantselei juhtimisel loodud riiklik meediapädevuse võrgustik, mille töö tulemusena on valminud

„Meediapädevuse riiklik tegevuskava 2024–2026“⁸. Küll aga on enamik senistest meediapädevuse koolituskavadest ja projektidest olnud mõeldud eelkõige lastele ja noortele (alates lasteaiaast kuni ülikoolini) ning täiskasvanutele, eriti keskealistele ja vanematele elanikele on vähe tähelepanu pööratud. Vanemaealiste digioskused on sageli kehvemad, mistõttu on nende juurdepääs usaldusväärsele veebimeediale piiratud. Samuti on neil pika aja jooksul välja kujunenud kindlad meedia- ja infotarbimise harjumused ja hoiakud, sealhulgas harjumus tarbida näiteks venekeelset, sealhulgas Venemaa Föderatsioonis toodetud ajakirjanduslikku sisu. Lisaks on oluline lõimida neid Eesti ühisesse informuumi ja kaitsta pahatahtliku ning Eesti ja Lääne vastu vaenuliku propaganda, aga ka Eesti informuumis tegutsevate petturite eest. Seetõttu on selles toetusmeetmes tähtis keskenduda eelkõige vanemaealistele (50aastastele ja vanematele).

Meediapädevus on teadmised, oskused ja hoiakud pidevalt muutuvast info- ja tehnoloogiakeskkonnas tegutsemiseks. Meediapädevus hõlmab info-, digi-, küber-, audiovisuaalset ja andmekirjaoskust. Meediapädev inimene oskab:

- kriitiliselt ja tõhusalt tarbida kommunikatiivset sisu, aga ka ise seda luua või osaleda selle loomises, olgu selleks näiteks tekst, pilt, video, heli või andmed ja nende kombinatsioonid, väärtustades seejuures intellektuaalset omandit ja veebikäitumise head tava;
- mõista eri meedialiike ja nende toimimismehhanisme: traditsiooniline meedia, sotsiaalmeedia, suhtlusvõrgustikud, tehisarurakendused ja muud keskkonnad, mis kommunikatiivset sisu vahendavad ja/või milles seda luuakse või mis ise seda sisu loob;
- kasutada digitehnoloogiat (digiseadmetes teabe haldamine, suhtlemine ja koostöö, digisisu loomine, digiturvalisus, probleemilahendusoskus digikeskkondades).

Meediapädevuse suurendamine aitab inimestel tänapäeva infokeskkonnas paremini orienteeruda, infot kriitiliselt analüüsida ning vähendada desinformatsiooni mõju. See tugevdab ühiskonna sidusust ja aitab eri kogukondadel üksteise seisukohti paremini mõista.

Punktides 3.1.2, 3.2.2, 3.3.2, 3.4.2 ja 3.5.3 kirjeldatud tegevused võivad toimuda mitmes keeles, sest oluline on saavutada kontakt eri keeletaustaga inimestega.

Punktides 3.1.3, 3.2.3, 3.3.3, 3.4.3 ja 3.5.4 on määratud tegevuste rakendamise periood, milleks on 01.06.2024–31.05.2028. See ajavahemik jääb abikõlblikkuse perioodi (eelnõu punkt 5) sisse ja selle jooksul tuleb kõik tegevused ellu viia.

Punktides 3.1.4, 3.2.4, 3.3.4 ja 3.4.4 ja 3.5.5 on määratud tegevuste sihtrühm, kelleks on eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed. Siinjuures on oluline mainida, et eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks võib tegevustesse peale sihtrühma kaasata ka muid isikuid (ehk eestlasi), sest lõimumine on ühiskonda tervikuna läbiv kahesuunaline protsess, millesse on kaasatud kogu Eesti elanikkond.

Punktis 3.6 sätestatakse, et iga tegevus peab olema struktuuritoetuse registris eraldi projekt. See tagab tegevuste sujuva haldamise elluvijate ja riikliku koordineerimisüksuse jaoks.

Eelnõu punktis 4 sätestatakse programmikomponendi seireks ja hindamiseks kasutatavad näitajad, mis on esitatud käskkirja lisa 1. Need tulenevad toetusmeetme lepingu lisast A

⁸ <https://hm.ee/sites/default/files/documents/2025-03/Meediap%C3%A4devuse%20riiklik%20tegevuskava%20%28002%29.pdf>.

„Toetusmeetme taotluse lõppversioon 22.05.2024, kaasa arvatud loogiline raamistik“ ja toetusmeetme juhtkomitees tehtud otsustest. Käskkirja lisas 1 esitatakse tegevuste kaupa näitajate tüüp, kood ja nimetus, indikaatori kood ja nimetus, sihttasemed ja tõendamise allikad. Lisaks selgitatakse näitajate sisu ja täpsustatakse, milliste tunnuste alusel tuleb kogutavaid andmeid eristada.

Eelnõu punktis 5 sätestatakse kulude abikõlblikkuse periood, milleks on 01.06.2024–31.08.2028. See periood tuleneb toetusmeetme lepingust. Abikõlblikkuse periood on tegevuste rakendamise perioodist pikem, et elluviija saaks lõpetada aruandlustoimingud.

Eelnõu punktis 6 sätestatakse programmikomponendi tegevuste eelarve, sealhulgas kaks finantsallikat: Šveitsi toetus ja riiklik kaasfinantseerimine. Omafinantseeringut elluviijalt ja partneritelt ei nõuta. Tegevuste eelarve sisaldab nii otseseid kui kaudseid kulusid. Programmikomponendi eelarve summad ja jaotus tegevuste vahel on kindlaks määratud toetusmeetme lepingu lisas B „Eelarve“. Kultuuriministeerium suurendab tegevuse „Meediapädevuse koolituste pakkumine“ eelarvet, kasutades selleks programmikomponendi operaatorile ettenähtud vahendeid. Toetusmeetme lepingu lisas B sätestatud eelarve summade ümberjaotus on toodud allolevas tabelis.

	Eelarve, EUR	Ümberjaotatud vahendite summa, EUR	Ümberjaotatud vahendite % programmikomponendi esialgsest eelarvest	Uus eelarve, EUR
Programmikomponent 1 „Kultuuriline ja keeleline lõimumine“, kokku	6 816 349,13			6 816 349,13
Programmikomponendi operaator, Kultuuriministeerium	205 200,03	- 56 811,00	-1%	148 389,03
Kaudsed kulud (7% otsestest kuludest)	445 929,38			445 929,38
Tegevus 1: Digimuutuste ettevalmistamine lõimumisvaldkonnas (sh personalikulud)	1 446 121,03			1 446 121,03
Tegevus 2: Vabatahtlike kaasamine lõimumistegevustesse (sh personalikulud)	910 648,12			910 648,12
Tegevus 3: Nõustamisteenuste pakkumine (sh personalikulud)	870 453,10			870 453,10
Tegevus 4: Eesti kultuuriruumi tutvustavad tegevused (sh personalikulud)	2 023 214,40			2 023 214,40
Tegevus 5: Meediapädevuse koolituste pakkumine (sh personalikulud)	914 783,07	+56 811,00	+1%	971 594,07

Eelarveridade vahel ümberpaigutatud vahendite summa moodustab vähem kui 20% programmikomponendi esialgsest eelarvest ja on väiksem kui 103 608,10 eurot. Samuti ei mõjuta see muudus toetusmeetme väljundeid, tulemusi ega kestust. Seega on antud muudatus kooskõlas toetusmeetme rakendamise lepinguga.

Eelnõus sätestatud eelarvest on tegevusele „Meediapädevuse koolituste pakkumine“ ette nähtud 60 787,77 eurot elluviija kulude katmiseks ja 978 817,88 eurot partneri kulude katmiseks. Summad sisaldavad nii otseseid kui kaudseid kulusid.

Eelnõu punktis 7 sätestatakse, millised kulud saab lugeda abikõlblikeks ja millised mitte. Abikõlblike kulude kindlaksmääramisel tuleb lähtuda koostööprogrammi määruse §-st 8 ja käskkirjas sätestatust. Kulu peab olema tekkinud tegevuse rakendamise perioodil, välja arvatud aruandlusega seotud otsese personali ja kaudne kulu, mis võib tekkida kulude abikõlblikkuse perioodil. Kõik kulud peavad olema tasutud kulude abikõlblikkuse perioodi lõpuks.

Punktis 7.1.3 nähakse ette erisus partneri kuludes. Kõik partneri kulud (sealhulgas aruandlusega seotud kulud) peavad olema nii tekkinud kui ka tasutud tegevuse rakendamise perioodi jooksul, et elluviijad saaksid tegevuste rakendamisega seotud viimased aruanded esitada õigeaks ajaks.

Abikõlblikud kulud jagunevad otsesteks ja kaudseteks kuludeks.

Kaudsed kulud on abikõlblikud ainult ühtse määra alusel.

Punktis 7.2.1 sätestatakse eelnõu raames kaudne kulu. Kaudsete kulude loetelu tuleneb toetusmeetme lepingu lisast B. Kaudsed kulud moodustavad 7% tegevuse otsestest kuludest. Kaudsed kulud on kulud, mis ei ole otseselt seotud sisutegevuse rakendamisega, vaid tehakse sisutegevust abistavate tegevuste elluviimiseks. Elluviija administreerimistegevustega seotud personalikulud ja üldkulud ehk halduskulud on abikõlblikud lihtsustatuna ühtse määra alusel. Ühtse määra rakendamisel ei tule tõendada ega esitada kaudsete kulude kuludokumente, kulude tasumist tõendavaid dokumente ega kulu aluseks olevaid arvestusmetoodikaid. Seetõttu ei kontrollita ka kaudsete kulude aluseks olevaid kulusid paikvaatluse ega auditi käigus. Kui kulu arvestatakse ja hüvitatakse ühtse määra raames, ei hüvitata sellist kulu tegeliku kuluna kuludokumendi (arve) alusel, sest vastasel korral oleks tegemist topeltfinantseerimisega.

Punktis 7.2.3 on loetletud kulud, mis on abikõlblikud lisaks punktis 7.2.1 nimetatud kaudsele kulule ning mis on vajalikud ja põhjendatud programmikomponendi tegevuste rakendamiseks ning eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks.

Otseste personalikulude määramisel **punktides 7.2.3.1 ja 7.2.3.2** kohaldatai analoogiat struktuurivahendite regulatsiooniga. Otseste personalikulude arvestamisel kehtib põhimõte, et hüvitatakse ainult tegevusega seotud tööülesannete täitmise kulusid. Personalikulude hulka arvatakse töötajate või ametnike töö eest makstav töötasu või füüsilisele isikule võlaõigusseaduses nimetatud töövõtu- või käsunduslepingu alusel makstav tasu. Tasu peab vastama tegevuse heaks töötatud ajale. Hüvitatavad on ka abikõlblikult töötasult makstavad seadusest tulenevad tasud, sealhulgas tööjõumaksud (sotsiaalmaks ja tööandja töötuskindlustusmaks) ning hüvitised, puhkusetasu, ametist vabastamise ja töölepingu lõpetamise hüvitis ning töövõimetushüvitis.

Samuti on abikõlblikud töötaja ja ametniku lähetuse, koolituse ja tervisekontrolliga seotud kulud. Lähetuskulud, sealhulgas päevaraha ja mootorsõiduki kasutamise kulud, on abikõlblikud riigisisestes õigusaktides kehtestatud maksustamisele mittekuuluvate piirmäärade või asutuse sisekorras kehtestatud piirmäärade ulatuses. Töötaja

tervisekontrolliga seotud kulu all peetakse silmas töötervishoiu ja tööohutuse seaduse § 13 lõike 7 kohaseid tööandja kulusid töötajate tervisekontrolli korraldamisel.

Töötaja ja ametniku töötamine tegevuse heaks peab olema tõendatud kirjalikult, et oleks võimalik kontrollida hüvitamiseks esitatud kulu seotust tegevusega. Füüsilisele isikule tööde või teenuste eest makstav lepingutasu on võrdsustatud töötasuga ning tasu maksjal on kohustus maksustada see tasu tööjõumaksudega (sotsiaalmaksu ja töötuskindlustusmaksuga). Kui teenuse osutaja on juriidiline isik või füüsilisest isikust ettevõtja, käsitatakse lepingujärgset kulu sisseostetud teenusena, mille pealt tööjõumakse ei arvestata ning mida seega personalikuluks ei loeta. Teenuse osutamise eest makstav tasu peab olema lepingus selgelt eristatud ning see ei või sisaldada muude kulude, näiteks sõidukulu või teenuse osutamiseks vajalike muude kulude maksumust. Kui personalikulud hüvitatakse tegelike kulude alusel ja töötaja täidab samas asutuses peale programmikomponendi tegevuse raames tehtava töö ka teisi tööülesandeid, peab ta tõendama töö seotust programmikomponendi tegevusega ehk tegevuse heaks tehtud töö osakaalu kogu tööajast. Seda võib teha tööajatabeli vormis või muus dokumendis, näiteks töölepingus fikseeritud kokkulepitud proportsiooni alusel, kus on näidatud tegevusega seotuse määr kogu tööajast, seega ka töötasust. Vajaduse korral võib jaotust tegevuse rakendamise käigus muuta, et see oleks tegelikkusega kooskõlas.

Punktis 7.2.3.5 nimetatud koolituste, seminaride, töötubade, infopäevade, kohtumiste, konverentside ja muude ürituste korraldamise kulu hõlmab muu hulgas ruumi ja esitlustehnika renti, esinejate ja/või moderaatori töötasu, ürituse veebiülekandeid ning muid teenuseid, mis on vajalikud sündmuse õnnestumiseks ning põhjendatud programmikomponendi eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks.

Punktis 7.2.3.6 nimetatud õppereisi kulu võib sisaldada kolmanda isiku ehk teise asutuse töötaja õppereisil osalemisega kaasnevat kulu, kui tema osalemine on programmikomponendi tegevuste rakendamiseks vajalik. Sel juhul esitab kolmas isik elluviijale või partnerile taotluse kulude hüvitamiseks koos kinnitusega, et kulusid ei hüvitata teistest vahenditest. Taotlusele lisatakse kuludokumendid ja lähetuskorraldus või muu samaväärne dokument lähetusse saatmise kohta. Abiks on Maksu- ja Tolliameti käsiraamat (<https://emta.ee/ariklient/maksud-ja-tasumine/tulumaks-ja-sotsiaalmaks/erisoodustused/kolmanda-isiku-kinnimakstud-lahetus>). Samal viisil tuleb käituda, kui elluviija või partner soovib katta kolmanda isiku **punktis 7.2.3.12** nimetud majutus- ja transpordikulu ning **punktis 7.2.3.13.1** nimetatud lähetuskulu.

Punktis 7.2.3.8 nimetatud kommunikatsiooni- ja teavitamiskulu puhul tuleb meeles pidada, et Šveitsi toetus peab olema nähtav (eelnõu punkt 9.3.17) ning Šveitsi toetuse logo kasutamisel ja teavitustegevuses tuleb lähtuda eelnõu punktis 1.5.6 nimetatud teavitus- ja teabekäsiraamatust.

Punktis 7.2.3.11 nimetatud töö- ja õppevahendite kulu hõlmab ka digitaalseid õppevahendeid (riist- ja tarkvara), nagu tahvelarvutid ja ID-kaardi lugeja meediapädevuse programmi elluviimiseks.

Punktis 7.3 on loetelu kuludest, mis on abikõlbmatud lisaks Šveitsi regulatsiooni artiklis 6.6 loetletud abikõlbmatutele kuludele.

Šveitsi regulatsiooni artikli 6.6 kohaselt ei peeta abikõlblikuks järgmisi kulusid:

- võlaintressid, võlateeninduskulud ja viivised;
- finantstehingute tasud ja muud puhtalt rahalised kulud, välja arvatud kulud, mis on seotud riikliku koordineerimisüksuse või makseasutuse nõutavate või kehtivas õiguses ette nähtud kontodega, ning toetusmeetme lepingu alusel nõutavate finantsteenuste kulud;
- kahjueraldised või eraldised võimalike tulevaste kohustuste katteks;
- vahetuskursikahju, välja arvatud kahju, mis tuleneb Šveitsi partnerite kaasamisest;
- maa soetamiseks kantud kulud;
- käibemaks, mis on abstraktselt mis tahes vahendite arvelt tagastatav, isegi kui toetusesaaja ise faktiliselt käibemaksu tagasi ei saa;
- kulud, mis kaetakse muudest allikatest;
- trahvid, sunniraha, hüvitised või muud sellega seotud hüvitatavad summad, sealhulgas saamata jäänud kasum ja kohtuvaidluste kulud, välja arvatud juhul, kui kohtuvaidlus on toetusmeetme tulemuste saavutamiseks lahutamatu ja vajalik, ning
- ülemäärased või ebamõistlikud kulud.

Samuti ei ole abikõlblik liiklusvahendi ostmise kulu, kinnisasjade ostmise kulu, päevaraha, majutuskulu ja mootorsõiduki kasutamise kulu osas, mis ületab õigusaktides kehtestatud maksustamisele mittekuuluvat piirmäära, esinduskulu ja kingitused ning kõik toetatava tegevuse rakendamisega otseselt sidumata kulud.

Eelnõu punktis 8 sätestatakse toetuse maksmise tingimused ja kord. Toetuse maksmise, maksmise peatamise ja maksmisest keeldumise üldtingimused on sätestatud koostööprogrammi määruse §-s 10. Toetusest makse saamiseks esitab elluviija vajalikud dokumendid ja tõendid riiklikule koordineerimisüksusele e-toetuse keskkonna kaudu. Need dokumendid esitatakse vähemalt kord kvartalis, kuid mitte tihedamini kui kord kuus. Riiklik koordineerimisüksus kontrollib kulude abikõlblikkust ning toetuse kasutamisega seotud kohustuste täitmist 20 tööpäeva jooksul makse saamiseks vajalike dokumentide ja tõendite esitamisest arvates. Põhjendatud juhtudel võib riiklik koordineerimisüksus nimetatud tähtaega pikendada.

Otseste kulude eest makstakse toetust tegelike kulude alusel. Tegelik kulu tekkimist tõendatakse dokumendiga, muu hulgas arve, saatelehe, üleandmise-vastuvõtmise akti või sellesisulise kinnituse või osalejate registreerimislehega; töö- või teenistusülesannete eest makstava tasu puhul palgaarvestust tõendava väljavõtte või palgalehega. Riigiasutus ei pea esitama kulu tasumist tõendavaid dokumente ning avalik-õiguslik juriidiline isik palga ja sellelt tasutavate maksude ja maksete tasumist tõendavaid dokumente.

Kaudsete kulude eest makstakse toetust ühtse määrana kulude lihtsustatud hüvitamisviisi alusel. Ühtse määra alusel makse tegemisel kulu tegelikku maksumust ei tõendata ega kontrollita.

Eelnõu punktis 9 sätestatakse elluviija kohustused, mis tulenevad käskkirja punktis 1.3 nimetatud õigusaktidest ja dokumentidest, sealhulgas koostööprogrammi määruse § 5 lõikest 3, samuti sätestatakse lisakohustused.

Elluviijad ja partner peavad tegevuse ellu viima eelnõu kohaselt ehk seal nimetatud eesmärgil kavandatud tegevuste abil ning saavutama kavandatud tulemused. Tulemusi iseloomustavad eelnõus lisas 1 nimetatud näitajate sihttasemete saavutamine. Kui elluviija või partner sätestatud tulemusi ei saavuta, on tegemist kohustuste eiramisega ning tal ei ole õiguspärast ootust, et eelnõus märgitud toetuse summa jääb esialgu määratud summa ulatuses kehtima.

Elluviija on kohustatud täitma koostööprogrammi määruse § 5 lõikes 3 nimetatud ülesandeid. Peale seal esitatud ülesannete sätestatakse eelnõus lisakohustused, mis on loetletud eelnõu punktides 9.3.1–9.3.20.

Igal aastal kooskõlastab elluviija programmikomponendi operaatoriga järgneva aasta tegevuskava ja eelarve. Eelnõu **punktis 9.3.1** sätestatakse nimetatud dokumentide programmikomponendi operaatorile esitamise tähtajad ja muutmise kord.

Punktides 9.3.2–9.3.3 täpsustatakse riiklikule koordineerimisüksusele maksete prognoosi esitamise ja muutmise tähtajad ja kord.

Punkti 9.3.4 kohaselt peab elluviija viivitamata teavitama programmioperaatorit ja programmikomponendi operaatorit kirjalikult, kui tegevuse rakendamine on takistatud, ilmnevad probleemid, mis võivad mõjutada tulemuse saavutamist või tekivad muud asjaolud, mille tõttu on vaja käskkirja muuta. Selle alusel otsustavad programmioperaator ja programmikomponendi operaator edasiste sammude üle, pidades vajaduse korral nõu riikliku koordineerimisüksuse ja Šveitsi toetuste bürooga, sest teatud muudatused on võimalikud vaid toetusmeetme juhtkomitee või Šveitsi otsusel.

Punkti 9.3.6 kohaselt on kohustus säilitada tegevuse rakendamise ja toetuse kasutamisega seotud dokumendid kümme aastat toetusmeetme lõppemisest arvates, kuid mitte kauem kui 2039. aasta 3. detsembrini. Toetusmeetme lõppemise kuupäev on määratud toetusmeetme lepingus ja käskkirja kehtestamise ajal on selleks kuupäevaks 31.08.2028.

Punktis 9.3.7 sätestatakse, et elluviija peab eristama tegevustega seotud abikõlblikud ja abikõlbmatud kulud. Abikõlblike kulude puhul peab olema tuvastatav ka nende tasumine. Kulude eristamise kohustus ei kohaldu lihtsustatud kuludega kaetud tegevuste osale. Nimetatud kohustuse rikkumine võib kaasa tuua finantskorrektsiooni, sest võib tekkida kahtlus, et projektiga seotud finantsteave ei ole tuvastatav ehk usaldusväärne.

Erilist tähelepanu tuleb pöörata hangete läbiviimisele, mille puhul tuleb eelnõu **punkti 9.3.8** kohaselt järgida riigihangete seadust, Šveitsi regulatsiooni 7. peatükki ja koostööprogrammi määruse §-s 9 sätestatut.

Punkti 9.3.9 kohaselt on kohustus esitada riigihangete läbiviimisel riiklikule koordineerimisüksusele Šveitsi toetuste büroo küsitud teavet ja dokumente kooskõlas Šveitsi regulatsiooni artikliga 7.2. See puudutab eelkõige hankeid, mis on loetletud toetusmeetme lepingu lisas C „Hankeplaan“. Samuti võib Šveits valida teisi hankeid, mille kohta esitatakse info hüvitistaotluses.

Punktis 9.3.13 sätestatakse, et elluviija peab koguma ja töötleva andmeid aruannete jaoks, sealhulgas lisas 1 seatud näitajate tõendamiseks. Elluviija vastutab andmetöötlamise nõuete eest isikuandmete kaitset reguleerivate õigusaktide alusel. Kogutakse ja töödeldakse ainult neid andmeid, mis on toetuse andmise, kasutamise ja sellest aruandmise seisukohast vajalikud.

Programmioperaator on sõlminud partnerluslepingu⁹ Šveitsi toetusmeetme partneri Berni Rakendusteaduste Ülikooliga. Partnerluslepingu raames teevad Šveitsi toetusmeetme partner ja programmikomponentide tegevuste rakendamise eest vastutavad asutused koostööd, mis hõlmab töötubasid, õppereise ja muid tegevusi, milles lepitakse igal aastal kokku. **Punkti 9.3.15** kohaselt teeb elluviija programmioperaatori juhtimisel koostööd Šveitsi toetusmeetme partneriga.

Punktis 9.3.17 sätestatakse, et tegevuste rakendamisel peab Šveitsi toetus olema nähtav. Šveitsi toetuse logo kasutamisel ja teavitustegevuses tuleb lähtuda eelnõu punktis 1.5.6 nimetatud teavitus- ja teabekäsiraamatust.

Eelnõu punktis 10 sätestatakse partneri kohustused. Peale koostööprogrammi määruse § 5 lõikes 4 nimetatud kohustuste täidab partner ka muid käskkirjas nimetatud kohustusi. Elluviija sõlmib partneriga partnerluslepingu, kus sätestatakse elluviija ja partneri õigused, kohustused ja vastutus, maksete tegemise kord, dokumentide esitamise ja säilitamise ning infovahetuse viis. See annab partnerile kindluse, et tema tehtud kulud hüvitatakse, ning elluviijale kindluse, et partneri tehtavad kulud on abikõlblikud ja kõik kohustused täidetakse.

Eelnõu punktis 11 kirjeldatakse esitatavaid aruandeid ja aruandluse korda. Elluviija esitab poolaasta ülevaated kaks korda aastas, aastaülevaate igal aastal ja lõpliku ülevaate toetusmeetme viimasel aastal. Programmioperaator annab juhised ülevaadete esitamise kohta. Ülevaated annavad programmioperaatorile sisendinfot toetusmeetme hüvitistaotluste, aastaaruande ja lõpparuande jaoks, mille programmioperaator esitab riiklikule koordineerimisüksusele, kes omakorda esitab need Šveitsi toetuste büroole.

Eelnõu punkt 12 reguleerib eelnõu muutmist. Eelnõu muutmise algatamise õigus on programmikomponendi operaatoril, programmioperaatoril ja elluviijal. Eelnõu muudatused kehtestatakse kultuuriministri käskkirjaga. Lähtudes Šveitsi regulatsiooni artiklist 4.12, toetusmeetme lepingust ja toetusmeetme rakendamise lepingust, eeldavad mõned muudatused toetusmeetme juhtkomitee otsust või toetusmeetme lepingu muutmist.

Eelnõu punkt 13 reguleerib finantskorrektsioonide tegemist ning toetuse tagasimaksmist koostööprogrammi määruse kohaselt. Finantskorrektsiooni tegemise pädevus on riiklikul koordineerimisüksusel. Finantskorrektsiooni kohustatud subjekt on elluviija. Kui rikkumise on toime pannud partner, siis tema eest vastutab elluviija ja omavaheline tagasinõutud toetuse maksmine nähakse ette partnerluslepingus.

Eelnõu punktis 14 sätestatakse vaidluste lahendamise kord. Šveitsi-Eesti koostööprogrammil puudub seadusega kehtestatud erikord vaidluste lahendamiseks. Seepärast saab otsust või toimingut vaidlustada haldusmenetluse seaduse §-des 73 ja 75 sätestatud tingimustel ja korras. Kui tegemist on riigiasutustevaheliste või ministeeriumi struktuuriüksuste vaheliste vaidlustega, lahendatakse need Vabariigi Valitsuse seaduse §-s 101 sätestatud korras.

Eelnõu punktis 15 sätestatakse, et käskkirja rakendatakse tagasiulatuvalt alates 1. juunist 2024.

⁹ <https://adr.rik.ee/kum/dokument/16105250>.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole otseselt seotud ELi õigusega, kuna välisabi andja on Šveitsi Konföderatsioon.

4. Eelnõu mõjud

Eelnõu mõjutab otseselt valdkondliku arengukava „Sidus Eesti 2021–2030“ eesmärkide saavutamist, sest toetatav tegevus lähtub arengukavast. Tegevuste tulemusena saab eeldada positiivset mõju ühiskonnale, kuna parandatakse Eestis elavate, eelkõige eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste võimalusi Eesti ühiskonnas aktiivsemalt osaleda. See aitab tugevdada sotsiaalset ja kultuurilist ühtekuuluvust, mis omakorda toetab riigi stabiilsust, sisejulgeolekut, majanduskasvu potentsiaali ning ühiskonna üldist heaolu.

Programmikomponendi tegevused panustavad tulemusvaldkonna „Sidus ühiskond“ programmi „Lõimumis-, sh kohanemisprogramm“ meetme „Lõimumist, sealhulgas kohanemist toetav Eesti“ tegevusse „Lõimumis-, sealhulgas kohanemispoliitika kujundamine ja rakendamine“.

5. Eelnõu rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja käskkirja rakendamise eeldatavad tulud

Programmioperaatori kulud kaetakse toetusmeetme halduskulust. Programmioperaatori halduskulust hüvitatakse muu hulgas riikliku koordineerimisüksuse kulud, mis on vahetult seotud kontrollifunktsiooni täitmisega. Programmikomponendi operaatori kulud kaetakse programmikomponendi eelarvest.

Eelnõuga tulu ei teenita.

6. Eelnõu jõustumine

Eelnõu jõustub allkirjastamisel ja seda rakendatakse tagasiulatuvalt alates 1. juunist 2024.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu kooskõlastati õigusaktide kooskõlastamise infosüsteemi kaudu Riigi Tugiteenuste Keskuse (riikliku koordineerimisüksuse) ja Rahandusministeeriumiga.

Samuti esitati eelnõu arvamuse avaldamiseks INSA-le ja RaRa-le.

Huvirühmade kaasamiseks korraldati 21. septembril 2023 toetusmeetme kaasamisüritus.